

LUND UNIVERSITY

Dendrokronologisk analys av Åhus St Maria kyrka

Linderson, Hans

2021

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Linderson, H. (2021). *Dendrokronologisk analys av Åhus St Maria kyrka*. (Dendrorapporter i Lund; Vol. 2021:26). Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

16 mars 2021

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2021:26

Hans Linderson

DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV ÅHUS ST MARIA KYRKA

Uppdragsgivare: Knadriks Kulturbygg AB, Grängsgatan 19, 291 59 Kristianstad org nr 55 6827-4061

Kontaktperson: Kalle Melin

Område: Åhus Skåne Prov nr:08411-08423 Antal borrh+sågprov: 8+5

Dendro objekt: Kor1-6 08415-420, Sakr1-2 08413-414, Långhus1-2: 08411-412 Torn1-3: 08421-423

Dendrokronologiskt och vedanatometiskt resultat:

Dendro Id	Prov-nummer /beskrivning takstolnr från väster,*=öst S=syd osv Old=återanv	Trädslag	Antal år; antal radier annan än 1	Splint (Sp) Bark (B) Vank. (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E efter V vinterhalvåret S sommar	Mer vågad precision/datering (mest sannolikt); Trädets groddår ±20 uppskattning
08411	LH1, rem	Ek	179;3	Sp10,nära W	1306	1306-1310	
08412	LH2,trabes	Ek	155;2	Ej Sp	1490	E 1499	1502-1525
08413	SAKR1,ursprligt inmurad överlig gavelöppning	Ek	270;2	Ej Sp	1271	E 1280	
08414	SAKR2,dörr	Ek	63;2	Ej Sp	1463	E 1472	
08415	KOR1,stötta vid tass K5N	Ek	143;2	Sp14,nära W	1306	1306-1310	V 1306/07
08416	KOR2,stötta K7N	Ek	174	Sp15, W			
08417	KOR3, stötta K3*S	Ek	65	Sp10.5,ej W		S	
08418	KOR4,stötta K6S	Ek	111;2	Sp 0, ej W	1293	E 1302	1303-1317
08419	KOR5,stöttaK8S old sparre	Ek	208	Sp14.5,ej W	1305	E 1305	S1306-S1315
08420	KOR6,arkeologi vid altare	Ek	105+22;4	Sp(15)näraW	förslag		(1232±4, 1440±4 1728±4)
08421	TORN1,N öppn 3:e vån,inmurad	Ek	69;2	Ej Sp	1421	E 1430	
08422	TORN2,bj under S fönster	Ek	48;2	Ej Sp	(1434)		(E 1443)
08423	TORN3,kolad bj V öppn	Ek	50;3	Sp?, ej W	förslag		(E1270, E1404)

Resultatuppgifter inom parentes är inte helt säkra uppgifter. De uppger antingen ett smalare dateringsspann eller ett bästa dateringsförslag för ett odaterat prov.

Splintkant anges Sp 0, detta är en bedömning och är inte säker.

Kommentarer till resultatet

Kor, Prov 08415-08420

Samtliga daterade prover i koret inryms i perioden 1306-1310 och i den mer vågade bedömningen vinterhalvåret 1306/07. Tre prover går inte att datera. Det skulle vara överraskande om de har gemensam ålder med det daterade virket, särskilt prov 08416 och 08420. Prov 08418 uppvisar en skada som skett i trädets "vuxna" ålder i juni 1229. Indikerande någon slags mänsklig aktivitet. Proveniensen för de tre daterade stöttorna är Bornholm. Jag är dock inte helt säker på om "bornholmsvirket" som bildar dess kronologi är helt och hållet från Bornholm eller om delar av detta underlag är kommet från Skåne. Mina underlag tyder på det senare. Föreslagen benämning: "Bornholms-associerat virke".

Långhus, Prov 08411-08412

Två virkesstycken med vitt skilda funktioner och dateringar. Lejden (murrem) samdateras med virket från koret, till **1306-1310** så att det inte säkert kan avgöras om de är ”exakt” samtida. ”Från skrivbordet” kan det förefalla som korets stöttor är återanvända från långhuset.

Trabes-bjälken dateras till **efter år 1499** min vågade bedömning är att virket är avverkat år 1502-1525. Proveniensen är avvikande från annat virke i byggnaden och ganska vidlyftigt område, från Brönnestad via Färlöv till Ronneby finns källmaterial som datera bra denna bjälke.

Sakristia, Prov 08413-08414

Prov 08413 som utgörs av en inmurad överliggare i gavelöppningen, bedöms ursprunglig, dateras till **efter 1280**. Någon känsla av närhet till splint finns inte och är inte nämnt i fältanteckningarna. Den dateras inte särskilt bra mot virket som är avverkat tidigt 1300-tal så även om det ligger nära till hands att misstänka en liknande datering kan detta inte antydast med hjälp av graden av korsdatering.

Proveniensen är centrala Skåne till Åhus.

Dörren, prov 08414, dateras till **efter 1472**, någon mer vågad precision kan inte göras. Proveniensen är centrala Skåne men den har inte god samhörighet med prov 08412.

Torn, Prov 08421-08423

Ett prov dateras säkert till **efter 1430**. Bäst är en allmän kronologi från södra halvan av Skåne. Rent proveniensmässigt går det inte att ens vara så precis med ett prov med 69 årsringar. Den kan nära nog vara tämligen lokal. De övriga två proverna är mindre säkra dateringsmässigt. Styrkan är att de knyts till samma sydsåkanska allmänna kronologi (om man utesluter ett dateringsförslag på, efter 1270). Virket är snabbvuxet. Det är därför sannolikast att det inte är många tiotal år efter 1430 eller möjligen 1443 som trädet/träden är avverkade. Bästa bedömning 1444-1500.

Proveniensen

Åhus kyrka uppvisar en spridd blandning av virke. Proveniensenbestämningen blir därför grövre än normalt. Här avser benämningen ”centrala Skåne” en radie på tre mil med en dragning åt öster så att det stort sett kan vara ganska lokalt till Åhus. Den enda homogena gruppen är 08415, 08418 och 08419.

Tillägg efter rapporten

I samband med analysen av det dendrokronologiska materialet från Åhus kyrka, analyserades flera andra senmedeltida objekt i Skåne. Då blev det klart att ytterligare ett dateringsförslag måste anges för prov 08420, år 1436-1444.

Beskrivning av tabellen ovan

”Dendroidentitetsnummer”, är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

”Antal år”, årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med ”+n”.

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen ”ew” eller ”lw” dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

”splint, vankant, bark” indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). ”nära vankant” uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten (”ej sp”) anges en så kallad ”efterdatering” (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten. Anges $sp=0$ menas splinten observeras utanför ytterst/yngsta årsring men årsringen är inte inmätt eftersom den inte är komplett.

”Datering av yttersta årsring i provet”, är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges ”ej datering”. Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

”Beräknat fällningsår” här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

I kolumnen längst till höger har trädets totala egenålder uppskattats samt en mer vågad datering vanligen avser detta en mer precis datering, mest sannolikt avverkningsår. I något fall har en datering med lägre säkerhet angivits inom parentes, där den annars står som ”ej daterad”. Denna uppgift bör användas med försiktighet och helst stödjas av andra informationer som går i samma riktning, typologiska observationer, C14-resultat etc.

Faktura framställs senare av Lunds Universitet.

Mätresultaten kommer att bevaras på laboratoriet och utnyttjas i universitetets forskning.

Proverna kommer att ingå i RAÄ´s arkiv och förvaltas av laboratoriet.

Rapporter och andra skrifter angående de dendrokronologiska resultaten tas tacksamt emot.

Med hälsning och önskan om fortsatt samarbete.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare, Lunds Universitet
Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund
E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se, Tel: 046-2227891 (mobil)